Никодиновски, Звонко - Фигуративните значења на болвата во француският и во македонскиот јазик (стр. 1-15), од книгата *Фигуративните значења на инсектите во францускиот и во македонскиот јазик,* 2 - ри Август С, Штип, 2007 (2016), 636 стр.

ФИГУРАТИВНИТЕ ЗНАЧЕЊА НА БОЛВАТА ВО ФРАНЦУСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

§ 1. Болвата се наоѓа на трето место меѓу инсектите во францускиот корпус од базата по бројот на јавувања (**98** единици со фигуративно значење или **9,28 %** од вкупно 1056 единици), додека во македонскиот корпус таа го дели петтото место заедно со пајакот (**25** единици или **6,14 %** од вкупно 407 единици).

Болвата, за разлика од досега обработените инсекти (мувата и пчелата), нема оставено траги во митологиите на народите од светот. Сепак болвата била доста присутна во секојдневниот живот особено во минатите векови кога луѓето, како што вели Клод Динтон *«барале болви во креветите пред да си легнат, ги фаќале со умешен замав на раката и ги гмечеле на ноктот меѓу палецот и показалецот.»* [1]

А. Болвата во францускиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 2. Од вкупниот број примери со болва во францускиот корпус од базата (98), признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **7** единици и со **7,14 %** се наоѓа на четврто место меѓу четири групи признаци.

Сите седум единици се засноваат на физичката особина **големина**. И болвата, исто како и мувата но во многу помал број, симболизира **мало и немоќно суштество**: (1) Ⓕ **puce** = «*fam.* personne de très petite taille» (*Petit Robert*), (2) Ⓕ **plus petit que le téton d'une puce** (*Rolland, t. 12, 182*), (3) Ⓕ **cela ne coûte pas les tétons d'une puce** (*Rolland, t. 12, 183*), (4) Ⓕ **Qu'est-ce qui est plus petit que le cul d'une puce? C'est sa crotte** (*Rolland, t. 12, 189*), (5) Ⓕ **fort comme une puce** (*Sagesses du corps, 2539: Beauce, Normandie)* или варијантата **n'avoir pas plus de force qu'une puce** (*Rolland, t. 3, 258)*, (6) Ⓕ **cela ne se trouve pas dans l'oreille d'une puce** = «c'est rare ou peu commun» (*Gai Parler: Loiret*), (7) Ⓕ **il entend tousser les pulces et croitre les herbes** = «c'est un malin» (*Rolland, t. 12, 179: XVII s.)*.

§ 3. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ** е претставена од **18** единици во базата и со **18,37 %** се наоѓа на второ место. Во оваа група се јавуваат

---

[1] Sp. Claude Duneton: ***La puce à l'oreille***, Editions Stock, Paris, 1978, str. 44.

Nikodinovski, Zvonko - Figurativnite značenja na bolvata vo francuskiot i vo makedonskiot jazik (str. 1-15), od knigata *Figurativnite značenja na insektite vo francuskiot i vo makedonskiot jazik,* 2 - ri Avgust S, Štip, 2007 (2016), 636 p.

следните признаци: **скокање**, **размножување**, **начин на исхрана**, **имагинарно однесување**, **место на живеење** и **однесување на болвата според времето.**

Способноста на болвата да **скока** е претставена во **6** единици од овој раздел а ќе ја видиме и подоцна во друг раздел:

(8) Ⓕ **de joie, j'en sauterais comme une puce** (*Rolland, t. 12, 182*), (9) Ⓕ **mesurer le(s) saut(s) des puces** = «passer son temps inutilement» (*Lagane, 123)*, (10) Ⓕ **s'agiter (être excité) comme une puce** (*Rey-Chantreau*), (11) Ⓕ **Il est plus facile de garder un huitième de sac de puces qu'une jeune fille** (*Segalen: Savoie)* или старофранцуската варијанта **Est plus facile garder les puces de voller soubz le soleil ardant que une femme contre sa voulenté** (*Rolland, t. 12, 183)*, (12) Ⓕ **faire des sauts de puce** = «avancer lentement» (*La radio, 23.11. 1987)*, (13) Ⓕ **jeu de puce** = «jeu d'enfant consistant à faire sauter dans une sébile des jetons en appuyant sur le bord» (*Petit Robert)*. Скокањето на болвата е влезено и во едно претскажување: (14) Ⓕ **A la Sainte Luce (13.-12.), le jour croît du saut d'une puce** (*Dournon)*, а инаку тоа симболизира **незадржливо и пргаво суштество**: (15) Ⓕ **Une image représentant une main fermée tenant des puces est accompagnée de ces mots: la garde en est difficile.** (*Rolland, t. 12, 189)*.

Особината **размножување** се среќава во следната пословица: (16) Ⓕ **Une puce qui naît le matin est grand'mère à midi** = «les propos piquants, les médisances ou les bruits inquiétants se répandent le plus souvent avec une extrême promptitude et en produisent beaucoup d'autres de même espèce, ainsi que les puces se propagent et se multiplient» (*Rozan, t. 2, 355*).

Особината **начин на исхрана** се манифестира преку издржливоста на болвиниот стомак во оваа пикардска пословица: (17) Ⓕ **Pour être un bon soldat il faut avoir la force d'un cheval, les jambes d'un cerf, la patience d'un chameau, le courage d'un éléphant et la panse d'une puce** (*Rolland, t. 12, 179: Picardie)*.

Особината **имагинарно однесување** ја среќаваме во следната фразема: (18) Ⓕ **C'est le picot où les puces portent sabot** = «c'est une chose fantastique, incroyable» (*Rolland, t. 12, 180: Wallonie)*.

Што се однесува до особината **место на живеење**, познато е дека болвите живеат, меѓу другото, и во креветите и во постелнината и оттаму ги напаѓаат луѓето за да им ја цицаат крвта. Токму поради тоа и

креветот во арго е наречен **pucier** или **boîte à puces** а луѓето кои професионално се занимаваат со кревети ги добиле овие називи: (19) Ⓕ **marchand de puces** = «1. préposé aux lits militaires 2. tenancier d'un hôtel meublé de bas étage» (*Rolland, t. 12, 178*), (20) Ⓕ **noyeur de puces** = «blanchisseur, au régiment» (*Rolland, t. 12, 177*).

Еве уште две единици кои ја користат оваа особина на болвите: (21) Ⓕ **Dans tout lit, il y a des puces** (*Sagesses du coprs, 2499)* и (22) Ⓕ **Puce se tient au blanc souvent** (*Sagesses du corps: 2518)*. Да спомeнеме дека во аргото постои тенденција за поврзување, по принципот на народна етимологија, на зборовите **puceau, pucelle** = «девец, девица» и **puce**, иако се тоа зборови со различно потекло: (23) Ⓕ **Attends un peu, toi, le puceau je vais te secouer les puces** (*Edouard)*, (24) Ⓕ **Sacrée petite pucelle, viens t'allonger sur mon pucier et en moins de deux tu seras calmée** (*Edouard)*.

Однесувањето на болвата според времето се користи и во едно претскажување: (25) Ⓕ **Quand les puces piquent dès le matin, l'orage ne tardera à éclater** (*Dictons des bêtes)*.

§ 4. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ БОЛВАТА И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** е претставена од **16** единици во францускиот корпус од базата и со **16,33 %** се наоѓа на трето место меѓу четири групи признаци. Во најголем број од тие единици (**12**) заедно со болвата се јавува и кучето кое има голема репутација како животно кое претставува дом за болвите (тоа е посебен вид кучешка болва): (26) Ⓕ **un sac à puces** (*Gai Parler)*, (27) Ⓕ **Il n'y a pas de chiens sans puces ni de mules sans vices ni de femmes sans malice** (*Sagesses du corps, 2495*), (28) Ⓕ **Cinq choses contre nature: belle femme sans amour, ville marchande sans larrons, jeunes enfants sans gaillardise, greniers sans rats et chiens sans puces** (*Karl)*, (29) Ⓕ **Quand on se couche avec les chiens, on se réveille avec les puces** = «quand on fréquente les malandrins on doit supporter les éventuelles conséquences» (*Gai Parler)*, (30) Ⓕ **Toutes les puces sont cachées sur le même chien** = «tous les malheurs accablent le même individu» (*Rolland, t. 12, 181: Wallonie)*, (31) Ⓕ **il n'en manque non plus que son chien de puces** = «il en a en quantité» (*Lagane)*.

Претпочитањето на кучето од страна на болвите нашло одраз и во неколку вицеви:

(32) Ⓕ **Une jeune fille raconte à une amie:**

- J'ai été engagée comme vendeuse dans un chenil.

- C'est intéressant, comme travail?

- J'ai le SMIC ... et un collier anti-puces tous les trois mois. (*L'humour des animaux, 27)*,

(33) Ⓕ - Comment, demande un chien à un autre, as-tu occupé ta soirée, hier?

- Je suis allé au cirque et je suis rentré avec une des vedettes du spectacle.

- Eh bien, dis donc, tu en as de la chance.

- Tu parles! C'était un numéro de puces savantes. (*L'humour des animaux, 28)*,

(34) Ⓕ Deux puces ont passé une excellente soirée au spectacle. En sortant, l'une d'elles dit à l'autre:

- Qu'est-ce qu'on fait? On rentre à pied ou on prend un chien. (*L'humour des animaux, 119)*,

(35) Ⓕ Une puce rencontre une autre puce et elle lui dit:

- Alors? Où est-ce que tu vas en vacances cet été?

- Ben, dit l'autre, comme tout le monde, sur la côte d'Azor. (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 564)*,

(36) Ⓕ Un écrivain américain, spécialisé dans les romans noirs, au style imagé, cherchait à exprimer le bonheur d'une de ses héroïnes. Après une longue réflexion, il trouva ceci: "Elisabeth était heureuse, mais hereuse! Exactement comme une puce qui disposerait d'une entrée de faveur à une exposition canine." (*L'humour des animaux, 117*),

(37) Ⓕ Un chien bavarde avec un autre chien:

- Tu vois, moi, je suis quelqu'un de très paisible. Je ne tuerais même pas une puce. Il réfléchit un peu, et il ajoute:

- Sauf, bien sûr, en cas de légitime défense ... (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 556)*,

(38) Ⓕ Deux puces savantes font des exhibitions dans un cirque. Un jour, il y en a une qui dit à l'autre:

- **On commence à gagner pas mal d'argent... Bientôt on va pouvoir s'acheter un chien!** (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 1310)*.

Како парник на болвата се јавува и **мачката**: (39) Ⓕ **Caresse de chat, ça donne des puces** = «pour montrer que l'on n'est pas dupe du revirement subit d'une personne qui, après nous avoir traîné dans la boue, nous entoure de prévenances, on a parfois recours à ce bon vieux proverbe populaire» (*Edouard)*, а во трио доаѓа и **глушецот**: (40) Ⓕ **Il n'y a pas de preuve que la puce, qui vit sur la souris, craigne le chat** (*Dictionnaire des citations: H. Michaux)* и, на крај, **жабата**: (41) Ⓕ **il est chargé d'argent comme un crapaud de puces** = «il n'a rien» (*Rolland, t. 12, 180: Calvados)*.

§ 5. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ БОЛВАТА И ЧОВЕКОТ** е претставена со **57** единици од базата и со **58,16 %** се наоѓа на прво место. Оваа група особини може да се подели во две подгрупи и тоа: **а)** однесување меѓу болвата и човекот и **б)** однесување меѓу човекот и болвата.

Болвата е **незгоден паразит**, како во конкретна така и во фигуративна смисла: (42) Ⓕ **puce** = «se dit parfois d'un petit parasite; d'un gros, on dit plutôt 'vampire'» (*Edouard)*. Тој паразит **ја пие крвта на луѓето предизвикувајќи сврбеж и непријатно чувство**: (43) Ⓕ **Nul sang blanc, nulle puce blanche** (*Rolland, t. 12, 178)*, (44) Ⓕ **Des puces!** = «terme de refus, comme on dit 'des nèfles'» (*Rolland, t. 12, 182*) , (45) Ⓕ **agaçant comme un sac de puces** (*Sagesses du corps, 2536: Picardie)* (има доста варијанти на оваа фразема: **ennuyeux comme un boisseau de puces, emmerdant comme un cent de puces** - и обете во *Rolland, t. 12, 179)*, (46) Ⓕ **cul abandonné des puces** = «injure à une femme sale» (*Rolland, t. 12, 179*), (47) Ⓕ **Vous n'avez pas de puces** = «vous ne vous gênez pas, vous avez du toupet» (*Rolland, t. 12, 182)*, (48) Ⓕ **Ils font des rodomonts mais à la moindre puce qui les pique, ils sont au désespoir** (Rolland, t. 12, 183), (49) Ⓕ **Lorsqu'on a une puce à la fesse pendant la journée, c'est signe qu'on mangera une bonne soupe le soir** (*Sagesses du corps, 2506: Savoie)*.

Болвата има **репутација на многу љубопитен инсект**: (50) Ⓕ **curieux comme les puces** = «indiscret» (*Rolland, t. 12, 179)* , инсект кој влегува дури и во ушите: (51) Ⓕ **avoir la puce à l'oreille** = «être fort éveillé ou avoir quelque passion agréable qui empêche de dormir» (Furetière) (сп. го примерот кај Лафонтен: 'Fille qui pense à son amant absent toute la nuit, dit-on, a la puce à l'oreille' (*Duneton, 46)*, (52) Ⓕ **mettre la puce à l'oreille** = «éveiller, alerter l'attention d'une personne par un détail en apparence

anodin, par une confidence qui trouble sa sérénité en laissant soupçonner anguille sous roche, et généralement prévoir un danger» (*Duneton, 44)*, (53) Ⓕ **Puce en l'oreille l'homme réveille** (*Montreynaud, 252)*.

Оваа репутација на болвата нашла одраз и во француската поезија и тоа особено во втората половина на 16 век и нешто подоцна и голем број поети преку сликата на болва која може непречено да истражува и навлегува во сите пори од женското тело ја воспевале својата љубов кон саканите. Во тој дух и Боало, како млад седумнаесетогодишник, ѝ посветил на болвата еден катрен во форма на гатанка: **Du repos des humains implaccable ennemie, J'ai rendu mille amants envieux de mon sort. Je me repais de sang, et je trouve ma vie Dans les bras de celui qui recherche ma mort.** (*Rozan, t. 2, 357)*

Истата репутација на болвата ја наоѓаме и во оваа споредба од 17 век: (54) Ⓕ **Les puces sont les françois qui sautent et n'ont point d'arrêt et laissent des marques partout où ils vont ainsi qu'on le voit partout, mais ils n'y sont pas.** (*Rolland, t. 12, 185)*.

Поради големата нападност на болвите човек дури тешко може ноќе и да спие: (55) Ⓕ **je la trouverais mieux dans un lit qu'une puce** = «c'est pour donner à entendre qu'une femme est grasse et de belle taille» (*Lagane)*, (56) Ⓕ **Bon soir, bonne nuit, Des puces à votre cul le long de la nuit** = «souhait facétieux» (*Rolland, t. 12, 185: Pas-de-Calais)*, (57) Ⓕ **Il ne faut pas laisser de dormir pour les puces** = «il ne faut pas s'inquiéter ou se tourmenter hors de propos en se montrant trop sensible, soit aux petites piqûres, soit aux petites contrariétés, soit même aux scrupules exagérés» (*Rozan, t. 2, 355)*, (58) Ⓕ **Qui dort bien, puces ne craint (ne sent)** (*Rolland, t. 12, 182)*, (59) Ⓕ **donner à manger aux puces** = «aller se coucher» (*Rolland, t. 3, 261)*, (60) Ⓕ **avoir l'art de charmer les puces** = «on dit des hommes qui ont bu outre mesure, et qui, par suite, ne sont plus sensibles, lorsqu'ils dorment d'un sommeil profond, aux piqûres des petites bêtes» (*Rozan, t. 2, 355)*.

Болвите понекогаш толку многу го обземаат човека што дури и на сон можат да му дојдат: (61) Ⓕ **Rêver de puces est signe qu'il va y avoir des disputes entre femmes** (*Rolland, t. 12, 188)* или пак да му тежат на совеста: (62) Ⓕ **avoir une puce à la muette** = «се кае» (*Рецкер: м. 2128*).

Болвата го напаѓа човекот самостојно: (63) Ⓕ **les riches ont de l'argent comme on a des puces** (*Rolland, t. 12 180)* или пак заедно со некои други паразити: (64) Ⓕ **Les poux, c'est les puces des pauvres** *(Dictionnaire des citations: J. Richepain)*, (65) Ⓕ **Puce, merde, pou et punaise nous empêche de**

vivre à notre aise (*Sagesses du corps, 2513: Anjou)*, при што на болвата се гледало со многу помалку симпатии отколку на вошката: (66) Ⓕ **Les poux, c'est noble Les puces, c'est chien** (*Sagesses du corps, 2481: Anjou)*. Сличноста во еден дел од симболиката меѓу болвата и вошката се огледа од следната единица во која и болвата овоплотува **нечистотија**: (67) Ⓕ **chiquard** = «qui garde ses chiques et, p. ext., malpropre, mal soigné» (*Fr. d' Afrique)*.

Ќе напоменеме дека во две гатанки како пациенс на болвата ја среќаваме само жената: (68) Ⓕ **Je vais de chambre en chambre, J'attrape madame par jambe** (*Rolland, t. 12, 189)*, (69) Ⓕ **Pourquoy ont les femmes plus de pulces que les hommes? - Parce qu'elles trouvent aux femmes la rivière d'un costé et le vent de l'autre** (*Rolland, t. 12, 189*).

Однесувањето на човекот кон болвата може да се сведе на две рамништа: **1)** човекот гледа да се отараси од болвата и **2)** човекот ја користи особината на болвата да скока и ја дресира да го прави тоа по негова заповед.

1) Отарасување од болви

Откако ќе биде нападнат од страна на болвата, човекот почнува да се брани на различни начини:

Човекот најпрво почнува да мрда и да се чеша: (70) Ⓕ **avoir des puces** = «se donner de l'importance, du mouvement» (*Rolland, t. 12, 184)*, (71) Ⓕ **Vous avez bien le temps encore de gratter vos puces** = «rien ne presse, vous avez le temps» (*Rolland, t. 3, 179)*.

Човекот потоа почнува да ги бара болвите: (гатанка) (72) Ⓕ **Si tu l'as, tu la cherches, si tu ne l'as pas tu ne la cherches pas** (*Rolland, t. 12, 189*), (73) Ⓕ **n'avoir pas le temps de chercher ses puces** = «se dit ironiquement à propos d'une femme qui se dit très occupée» (*Rozan, t. 2, 353)*, (74) Ⓕ **trouver quelqu'un plus facilement qu'une puce** (*Rolland, t. 3, 258)*, (75) Ⓕ **trouver des puces** = «chercher querelle. Mot à mot: sauter sur le moindre motif comme si on cherchait à prendre une puce au bond» (*Larchey)*.

Накрај, на човека му преостанува да се отараси од болвите и тоа на разни начини. Тоа може да биде со протресување: (76) Ⓕ **secouer les puces à quelqu'un** = «lui faire de vigoureuses remontrances» (*Rey-Chantreau)*, (77) Ⓕ **secouer ses puces** = «s'ébrouer en se levant» (*Rey-Chantreau)*, (78) Ⓕ **remuer les puces à quelqu'un** = «le battre» (*Rey-Chantreau: XVII s.)*.

Ако не успее протресувањето тогаш треба да се фатат болвите: (79) Ⓕ Je voulais t'avertir qu'**on te prenait une puce sur le nez** = «que l'on t'exploitait» (*Rolland, t. 12, 183*), (80) Ⓕ **Il attrape cela comme une puce dans sa chausse (son bas)** = «il a trouvé cela tout de suite, se dit ironiquement» (*Rolland, t. 12, 180)*, (81) Ⓕ **Il ne faut se presser en rien, excepté pour attraper les puces** (*Rolland, t. 3, 259)* и потоа да се убијат: (82) Ⓕ **On ne doit rien tuer, pas même une puce, sauf en cas de légitime défense, bien entendu** (*Delacour: H. Monnier)*, (83) Ⓕ **Jean des puches** = «l'index» (*Rolland, t. 12, 180: Calvados)*, (84) Ⓕ **Il écorcherait une puce pour en vendre la peau** = «c'est un avare» (*Rolland, t. 12, 184)*.

Може и да се примени советот што се наоѓа во следната шега:

(85) Ⓕ **J'ai une puce qui me pique!**

- **Retourne-la sur le dos, elle ne te piquera plus.** (*Rolland, t. 12, 189)*.

А од болвите човек се ослободува и по претрпена грозница: (86) Ⓕ **La fièvre, à ce que l'on dit, nous délivre des puces, et l'infortune de nos amis** (*Delacour: P. J. Toulet)*.

Болвата може и да се изеде за што сведочи и називот за болва во затворскиот арго: (87) Ⓕ **mie de pain à ressort** (*Guiilemard)*.

Ако не успеат традиционалните методи на истребување на болви тогаш во игра доаѓаат и понови средства:

(88) Ⓕ **- Voici, Monsieur, assure le droguiste, ce que l'on a trouvé de mieux, jusqu'à ici, comme insecticide.**

- Il tue les puces à coup sûr?

- Mieux que cela. Il leur donne des démangeaisons et il les oblige à se gratter à leur tour. (*L'humour des animaux, 116)*.

Ако не успеат ни хемиските средства тогаш ќе успее сигурно оганот за што сведочи и оваа гатанка за болвата: (89) Ⓕ **Qui me noie, me baigne, - Qui me roule, m'endort; Qui me toque, me saigne; - Le feu c'est mon sort** (c.-à-d. ma mort) (*Rolland, t. 3, 260: Franche-Comté)*.

Покрај сите горенаведени начини на одбрана од болвите, постојат и разни верувања кои се засноваат на некои традиционални аналогии:

(90) Ⓕ **Pour chasser les poux et les puces il faut prendre une poignée de paille provenant de la paillasse du lit et la faire brûler le jour du carnaval dans l'intérieur des maisons** (*Rolland, t. 3, 260: Loiret)*, (91) Ⓕ **La première fois qu'on entend chanter le coucou on doit prendre la terre qu'on trouve sous son sabot et la mettre dans son lit. Dans le courant de l'année on n'y trouvera pas une seule puce.** (*Rolland, t. 3, 261: Côte-d'Or)*, (92) Ⓕ **Pour n'être point mordu des puces, il faut dire *och, och,* en entrant dans un lieu où il y a en a** (*Rolland, t. 3, 261)*.

2) Дресирање на болви

Дресирањето болви било на мода посебно во 19 век кога се приредувале претстави со болви кои го носеле називот **puces savantes**. Во тоа време биле во мода и јавните лезбиски претстави за чие именување се користела сликата на претставите со болви: (93) Ⓕ **faire les puces** = «séance lesbienne exécutée devant une ou plusieurs personnes payantes par deux pensionnaires de maison de prostitution» (*Dictionnaire érotique)*, (94) Ⓕ **puces travailleuses** = «gougnottes en posture de travail, et qui se donnent en spectacle aux clients d'un bordel» (*Dictionnaire érotique)*, (95) Ⓕ **puce** = «fille publique» (*Dictionnaire érotique)*.

На крај ќе наведеме и три вица со дресирани болви во главна улога:

(96) Ⓕ **- J'ai un charme irrésistible. Un seul exemple pour vous en convaincre: à dix-huit ans, j'assistais au spectacle donné par un dresseur de puces; eh bien! la vedette de son numéro est repartie avec moi.** (*Dictionnaire du rire, 311*),

(97) Ⓕ **Un polytechnicien fait quelques expériences avec une puce. Il lui ordonne d'abord:**

- Saute.

Elle saute. Il lui arrache alors une patte et lui ordonne de nouveau:

- Saute.

La puce saute. Son bourreau lui arrache une seconde patte. Il lui ordonne:

- Saute.

La pauvre bestiole ne bouge pas.

- **Quand on arrache les pattes d'une puce, conclut gravement le polytechnicien, une puce devient sourde.** (*L'humour des animaux, 117)*,

(98) Ⓕ **Un douanier appelle son supérieur:**

- **J'ai dans mon bureau un individu que je suspecte de faire un trafic illicite, à l'aide de sa valise.**

- **Eh bien, ayez-en le coeur net. Ouvrez-la, cette valise.**

- **C'est là où j'hésite. Il me nargue en me disant: "Je suis dresseur de puces savantes et tout ce que contient cette valise, ce sont mes deux cents pensionnaires".** (*L'humour des animaux, 75).*

б. Семантички признаци

§ 6. Анализирајќи ги значењата на француските фигуративни единици (вкупно 98) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "БОЛВА" доаѓаме до следните заклучоци:

1. Најголемиот број фигуративни единици **97** или **98,98 %** се засноваат врз три особини на болвата: а) (физичка особина) мала по големина б) (однесување) скокање и в) (однесување) исхрана со касање.

2. Секоја од горните особини се јавува со одредена симболика во фигуративните единици и тоа:

- физичката големина симболизира **мало и немоќно суштество** (вкупно **10** единици под броевите: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 18, 82 и 84).

- скокањето симболизира најпрвин **пргаво и скокачко суштество** (вкупно **12** единици под броевите: 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 87, 96, 97 и 98), а потоа и **лезбијка и проститутка** (вкупно **3** единици под броевите: 93, 94 и 95). Значи вкупно **15** единици со симболика која потекнува од особината на однесување "СКОКАЊЕ".

- исхраната со касање симболизира најпрвин **паразит** (единицата под број 42), **сиромаштија** (67), потоа **нападно и опасно суштество како за човекот** (вкупно **54** единици под броевите: 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 85, 86, 88, 89, 90, 91 и 92), **така и за кучето** (вкупно **13** единици под броевите: 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37 и 38) **и за некои други животни**

(вкупно **3** единици под броевите: 39, 40 и 41). Значи има вкупно **71** единица со симболика која потекнува од особината на однесување " ИСХРАНА СО КАСАЊЕ ".

- останува уште една единица под број 16 која симболизира **гласини** а се заснова на особината на однесување "РАЗМНОЖУВАЊЕ ".

Врз основа на погоре изнесеното, можеме да постулираме дека во францускиот јазик постои парадигма или лексичка категорија која гради фигуративни единици со болвата при што болвата се користи исклучиво со една од следните значенски категории: **како човечко тело** (**мало и немоќно суштество**) и **како човечко однесување** (**ргаво и скокачко суштество**, **паразит**, **нападно и опасно суштество**, **лезбијка и проститутка**). Овој модел на лексичка категорија се потврдува со векови во францускиот јазик и постои голема веројатност дека идните фигуративни единици ќе се оформат врз една од горните семантички категории на болвата.

§ 7. Што се однесува до референтната вредност сите единици освен една носат негативен строеж. Така негативни се сите четири семантички категории: **мало и немоќно**, **пргаво и скокачко**, **паразит**, **нападно и опасно суштество** и **лезбијка и проститутка**. Единствената неодредена единица со болва го користи признакот "СКОКАЊЕ " за означување на една детска игра.

§ 8. Француските фигуративни единици со болва се засновани врз **7** разни стилски фигури. Нивната застапеност е следната: од вкупно 98 единици прва по бројност е метафората со **32** единици (**32,65 %**), на второ место е метонимијата со **26** единици (**26,53 %**), на трето место се наоѓа персонификацијата со **13** единици (**13,26 %**), на четврто место е компарацијата со **12** (**12,24 %**), на петто место се единиците со конкретно значење (**7** единици или **7,14 %**) и шестото место го делат аналогијата и хиперболата со по **4** единици (**4,08 %**).

Б. Болвата во македонскиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 9. Од вкупниот број примери со болва во македонскиот корпус од базата (25) признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **5** единици и со **20 %** го дели второто место со признакот ОДНЕСУВАЊЕ.

Сите пет единици се засноваат на физичката особина **големина**. Во тие единици болвата симболизира **мало, чувствително суштество**: (1) Ⓜ Кабетлијата е помал од болва = «виновникот се чувствува секогаш

непријатно» (*Каваев, 1326*), (2) Ⓜ ја прави болвата бивол = «преувеличува, претерува» (*РМЈ*), (3) Ⓜ болва го праи биволо = «намалува, прикажува помало од стварното» (*Цепенков: Пословици)*, (4) Ⓜ И болвата жолчка има = «и најмалото суштество е чувствително на неправди» (*Јовановски)*, (5) Ⓜ Б'лва роди квиушка (гатанка за зелка) (*СбНУ, IV, 1891, од Струга: Д. Матов, 38)*.

§ 10. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ** е претставена од **5** единици во базата и со **20 %** го дели второто место. Во оваа група се јавуваат следните признаци: **скокање**, **начин на исхрана**, **место на живеење** и **однесување на болвата според времето**.

Скокањето е претставено заедно со бојата во **1** единица - гатанка за болва: (6) Ⓜ Ц'рно, ц'рно како катран, ама скокат како шејтан (*СбНУ, I, Дебар: В. Икономов, 66)*.

Начинот на исхрана е претставен во **2** единици, од кои едната е фразема: (7) Ⓜ се подул ко б'лва на југ (*Каваев, 4257)*, а втората е пословица: (8) Ⓜ Само болвите живеат на туѓа сметка = «човек треба да живее од својот труд» (*Јовановски*).

Местото на живеење го среќаваме во **1** единица која претставува најверојатно калка: (9) Ⓜ попаѓа меѓу картации како болва во ќилим = «попаѓа во пријатно друштво» (*Руска серија во превод на ТВ, 18.01.1986*).

Однесувањето на болвата според времето го наоѓаме во едно претскажување за дожд: (10) Ⓜ Во летно време како што касаат муите, пред да заврне дож, така касаат и штипат чоека болвите. Штом усетиш оти касаат многу болвите, чекај утрото или уште таа ноќ дож. (*Цепенков: Верувања, 65*).

§ 11. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ БОЛВАТА И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** се јавува во **2** единици и со **8 %** се наоѓа на четврто, последно место. Од животните кои се јавуваат заедно со болвата застапено е само кучето и тоа во една споредбена фразема која е изоеквивалент на француската фразема под број 63: (11) Ⓜ полн како пес со болви = «полн со пари, богат» (*Поленаковиќ, 5120*) и во еден афоризам: (12) Ⓜ Кога болвата би ја добила главната премија на лото, прво би купила едно расно куче за живеење (*Екран, 21.5.1982*).

§ 12. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ БОЛВАТА И ЧОВЕКОТ** се јавува во **13** единици и со **52 %** се наоѓа на прво место. Оваа група особини може да се подели во две подгрупи и тоа: **а)** однесување меѓу болвата и човекот и **б)** однесување меѓу човекот и болвата.

Болвата е **незгоден паразит кој ги каса луѓето и им ја пие крвта**: (13) Ⓜ ко на б'лви да седит = «неспокоен е, се чувствува непријатно» (*Каваев, 4088*), (14) Ⓜ како ни б'лва да го ук'сала = «не е воопшто оштетен» (*СбНУ, XVI-XVII, 1900, од Дебар: А. Алексиев*), (15) Ⓜ пушта болва (речиси изоеквивалент на француската фразема под број 52) = «пушта намерно лажна вест» (*Остен, 1.03.1987).* Оваа слика за болвата убаво е претставена во следната гатанка која е слична на француската гатанка под број 67 но многу поопшта и со поуспешно контрастирани елементи: (16) Ⓜ мало мироланче, царо го подига од земјата (*Пенушлиски: Пословици*).

Болвите ги касаат луѓето и овие гледаат што побргу да се ослободат од болвите. Сепак има одредени луѓе кои не се плашат од болвите: (17) Ⓜ Кој можи да држи во раката болви, тој можи да држи и пари = «парите, како и болвите, исто така чешаат за да бидат потрошени па треба да се биде отпорен на нивниот предизвик за да не се трошат неразумно» (*Цепенков: Пословици)*, (18) Ⓜ На болва(та) узда је клава тамавќарот = «стегнатите луѓе се ненаситни» (*Цепенков: Пословици).*

Има луѓе кои се многу чувствителни на болвите: (19) Ⓜ од две б'лви ќе смени постела = «пробирлив е», па за да се одбранат од нив можат да преземат неразумни дејствија: (20) Ⓜ За една болва не гори ја целата черга. = «пред да се направи нешто треба да се промисли дали korиста е поголема од штетата што делото ќе ја предизвика» (*Цепенков: Пословици).*

Кога веќе човекот е немоќен да ги отстрани болвите, тогаш прибегнува и кон разни традиционални методи кои се содржат во верувањата. Во македонскиот корпус има **5** верувања (во споредба со 3 во францускиот) за истребување на болвите:

(21) Ⓜ Прв ден мартов или Летник. Спроти тој ден уште од вечерта во Струга, кршат грниња и секакви земјени садови, особено оние, во кои се чувал оган, мангали. По селата на утрото грмат со пушки над стадата. Во Охрид од некое време почнале да грмат со пушки за отстранување на болвите за време на претстојното лето, како и кажаното кршење садови во Струга се прави со истата цел. (...) На први март земаат една цевка бозова, продупчена како азлак од пушка, ја наполнуваат со барут и ставаат внатре и три болви наместо сачми, како и трошки од лебот што го јале преку денот, и пукаат со таа цевка, кога ќе ја запалат со запален јаглен. Тоа го прават за бркање на болвите од куќата. (*Шапкарев, стр. 115*),

(22) Ⓜ (...) Кога за време на првите мартови денови се чуе за првпат да крека жаба, изговараат до трипати: "Бела става во куќи, црна става во

полето". Со тоа се подразбира отстранувањето на болвите (*Шапкарев, стр. 116)*,

(23) Ⓜ На чисти понеделник (во март) грав за јадење не варат, за да не зоврела куќата од болви. Во истиот ден ја изметуваат куќата со некој црн партал, кој после го исфрлуваат на пат. И ова се однесува на отстранувањето на болвите. (*Шапкарев, стр. 117*

(24) Ⓜ Болва во сечка не чинело да отепаш, оти во лете ќе те сечат или штипат многу болвите. (*Цепенков: Верувања, 33),*

(25) Ⓜ На сирни поклади у нас лушпите од јајцата што ќе 'и јадат вечерта, ќе 'и преврлат преку sид кај комшијата за тамо да му појдит, болвите во летото што ќе му бидат, кај тој што ќе 'и врлит лушпите. А пак во Битола јајца што ќе се најдат во некоја куќа, ќе 'и јадат сите дента и вечерта; ако имаат во некоја куќа многу јајца, ја ќе 'и продаат ја ќе 'и раздаваат по пријатели. Само и само да не останат јајца во никоја куќа. Откоа ќе немало јајца во куќите, ќе немало и болви во летото ич во ниедна куќа. (*Цепенков: Верувања, 335).*

б. Семантички признаци

§ 13. Анализирајќи ги значењата на македонските фигуративни единици со "БОЛВА" (вкупно 25), доаѓаме до следните заклучоци за симболиката на болвата:

1. Најголемиот број фигуративни единици **23** или **92 %** се засноваат врз две особини на болвата: а) (физичка особина) мала по големина б) (однесување) исхрана со касање.

2. Секоја од горните особини се јавува со одредена симболика во фигуративните единици и тоа:

- физичката големина симболизира **мало суштество** (вкупно **5** единици под броевите: 1, 2, 3, 4 и 5).

- исхраната со касање симболизира најпрвин **паразит** (вкупно **2** единици под броевите 7 и 8), потоа **нападно и опасно суштество како за човекот** (вкупно **14** единици под броевите: 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 и 25), **така и за кучето** (вкупно **2** единици под броевите: 11 и 12). Значи има вкупно **18** единици со симболика која потекнува од особината на однесување "ИСХРАНА СО КАСАЊЕ".

- останувaат уште две единици и тоа: гатанката под број 6 која симболизира **скокачко суштетство** а се заснова на особината на однесување "СКОКАЊЕ" и единицата под број 9 која е калка а се заснова на особината на однесување "МЕСТО НА ЖИВЕЕЊЕ".

Врз основа на погоре изнесеното, можеме да постулираме дека во македонскиот јазик постои парадигма или лексичка категорија која гради фигуративни единици со болвата при што болвата се користи исклучиво со една од следните две значенски категории: **како човечко тело** (**мало суштество**) и **како човечко однесување** (**паразит**, **нападно и опасно суштество)**. Тргнувајќи од овие семантички категории, можеме да речеме дека постои голема веројатност идните фигуративни единици со "БОЛВА" во македонскиот јазик да се оформат врз горниот модел.

§ 14. Референтната вредност на сите единици (25) во македонскиот корпус носи негативен строеж. Така, негативни се и двете семантички категории: **мало суштество** и **паразит**, **нападно и опасно суштество**.

§ 15. Македонските фигуративни единици со болва се засновани врз **4** разни стилски фигури, како различни видови на фигуративно значење. Нивната застапеност е следната: прва по бројност е метафората со **9** единици (**36 %**), на второ место се наоѓаат компарацијата и аналогијата со по **7** единици (**28 %**) и на четврто место е персонификацијата со **2** (**8 %**).